

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН СУДЬЯЛАР КОЛЛЕГИЯСЫНЫН
АНЫКТАМАСЫ**

Ырысбек Мамасалиевич Маткаримовдун кызыкчылыгын көздөгөн
Максатбек Мергенбаевич Жорокуловдун өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан
баш тартуу жөнүндө

2021-жылдын 17-декабры

Бишкек шаары

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын төмөнкү курамы: К.Дж. Кыдырбаев, Ж.И. Саалаев, Л.П. Жумабаев, сот отурумунун катчысы С.А. Дзолгокпаеванын катышуусу менен Ы.М. Маткаримовдун кызыкчылыгын көздөгөн М.М. Жорокуловдун өтүнүчүн карап чыгып, төмөнкүлөрдү

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна 2021-жылдын 25-июнунда Ы.М. Маткаримовдун кызыкчылыгын көздөгөн М.М. Жорокуловдун «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 48-беренесинин 1-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 24-беренесинин 2-бөлүгүнө, 37-беренесинин 3-бөлүгүнө, 42-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн келип чыккандай, Ы.М. Маткаримов Ош облусунун Араван районунун Мангыт айыл өкмөтүнүн башчылыгына талапкерлигин коюу үчүн Араван районунун аймактык шайлоо комиссиясына кайрылып, анын талапкерлиги каттаган.

Араван аймактык шайлоо комиссиясынын 2021-жылдын 11-июнундагы добуш берүүнүн жыйынтыгы жөнүндөгү протоколу менен Ы.М. Маткаримов

Мангыт айыл өкмөтүнүн башчысынын кызмат ордуна болгон шайлоодо жеңүүчү болгону аныкталган.

Бирок, 2021-жылдын 18-июнунда Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук комиссия Ы.М. Маткаримовдун иш стажы «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 48-беренесинин 1-бөлүгүнүн талаптарына жооп бербейт деген негиздеме менен добуш берүүнүн жыйынтыгы жөнүндө протоколду жана талапкер Ы.М. Маткаримовдун каттоосун жокко чыгарган.

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча, «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 48-беренесинин 1-бөлүгү «мамлекеттик, муниципалдык кызматта иш стажы же билим берүү, саламаттык сактоо мамлекеттик мекемелеринде же жеке менчик формасындагы уюмдардын, мекемелердин жана чарбакер субъекттердин жетекчилик кызматтарында» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жоболор Конституциянын 24-беренесинин 2-бөлүгүнө, 37-беренесинин 3-бөлүгүнө, 42-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет.

Арыздануучунун айтымында, Конституциянын 24-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-абзацына ылайык эч ким жынысы, расасы, тили, майыштуулугу, этностук таандыктыгы, туткан дини, курагы, саясий же башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайлары боюнча басмырланышы мүмкүн эмес. Демек, Кыргыз Республикасы жогоруда аталган белгилер боюнча адамды басмырлабаган шарттарды түзүүгө милдеттүү.

Андан тышкары, арыздануучу «Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Мыйзамдын 19-беренесинин 1-бөлүгүнүн 4-пунктуна ылайык мамлекеттик орган, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органы тарабынан белгиленген квалификациялык талаптарга ылайык келген ар кайсы кесиптин ээлери мамлекеттик жана муниципалдык кызматка ишке орношуу үчүн талапкер катары конкурска катыша алат жана кайсы бир кесиптин ээси болуу шарты көрсөтүлгөн эмес деп белгилейт.

Ал эми, талашылып жаткан ченем, кайрылуу субъектинин айтымында, мамлекеттик, муниципалдык кызматта же билим берүү, саламаттык сактоо мамлекеттик мекемелеринде иштеген же болбосо жеке менчик формасындагы уюмдардын, мекемелердин жана чарбакер субъекттердин жетекчилик кызматтарында иштеген адамдарга артыкчылык берүү менен башка жарандарды дискриминацияга дуушар кылууда.

Ошондой эле, Кыргыз Республикасы катышуучусу болгон Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пакттын 2-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык бул Пактка катышкан ар бир мамлекет расасына, өңүнө, жынысына, тилине, динине, саясий жана башка ынанымдарына, улуттук же социалдык тегине, мүлктүк абалына, туулушуна жана башка жагдайларга карата айырмалабастан, ошол аймакта жана анын юрисдикциясындагы адамдардын укуктарын урматтоого жана камсыздоого милдеттенет.

Өз көз карашына негиздеме катары, арыздануучу Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2013-жылдын 16-ноябрындагы, 2018-жылдын 19-сентябрындагы чечимдериндеги укуктук көз-караштарды келтирген. Аларга ылайык адам укуктарын кыйшаюусуз сактоонун пайдубал негиздеринин бири болуп, укуктук мамлекеттеги адам ишмердигинин бардык чөйрөлөрү негиздене турган кодулабоо менен мыйзам жана сот алдында баары бирдей деген принциптер саналат. Бул принциптер Конституция менен кепилденген.

Кодулабоо принциби адамдын социалдык же болбосо башка белгилерине жараша ага таандык укуктардын, эркиндиктердин же милдеттердин кысымга алынышын болтурбоо үчүн шарттарды түзүүнү болжойт. Бул принцип жынысы, расасы, тили, майыштуулугу, этноско таандыктыгы, дини, жаш курагы, саясий жана башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы боюнча, ошондой эле адамдын жана жарандын коомдук жана жеке турмушунун ар кандай чөйрөлөрүндө укуктук мүмкүнчүлүктөр теңдигин бузууга алып келүүчү башка жагдайларга негизделген айырмачылыктарды, жокко чыгарууларды же артыкчылык

берүүлөрдү ченемдик укуктук актыларда белгилөө мүмкүн эмес дегенди билдирет.

Андан тышкары, арыздануучунун пикири боюнча талашылып жаткан ченем Конституциянын 37-беренесинин 3-бөлүгүндөгү Кыргыз Республикасынын жарандары мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматка мыйзамда белгиленген тартипте кирүүдө, кызмат боюнча көтөрүлүүдө бирдей укуктарга, бирдей мүмкүнчүлүктөргө ээ деген ченемге да карама-каршы келет.

Негиздеме катары, арыздануучу Конституциялык палатанын 2019-жылдын 1-февралындагы чечиминде чагылдырылган анын укуктук көз карашын келтирген. Анда, кодулоого тыюу салган конституциялык принцип Конституциянын 52-беренесинин 4-бөлүгүндө бекемделген мамлекеттик кызмат чөйрөсүндөгү тең укуктуулук жана кодулабоо принциби менен байланышта каралууга тийиш деп көрсөтүлгөн. Аталган принципке ылайык жарандарга мамлекеттик кызматка кирүүдө, мыйзамда каралган тартипте кызматка көтөрүлүүдө бирдей укуктар жана бирдей мүмкүнчүлүктөр кепилденет, бул болсо жарандардын каалаган мамлекеттик кызматты эч кандай кодулоосуз ээлөө укугун билдирет.

Бул, арыздануучу белгилегендей, ошондой эле Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пакттын 25-беренесинин с) пунктунда ар бир атуулдун 2-беренедө айтылган эч кандай дискриминация жана негизделбеген чектөөлөрсүз өз өлкөсүндө теңдүүлүктүн жалпы шартында мамлекеттик кызматка кабыл алынууга укугу жана мүмкүнчүлүктөрү бар деп көрсөтүлгөн.

Андыктан, эч кандай кодулоого кабылбастан, тең укуктуу шартта жана мүмкүнчүлүктөрдө мамлекеттик, муниципалдык кызматтарга барууга ар бир Кыргыз Республикасынын жараны укуктуу. Ал эми Кыргыз Республикасы ар бир жаранын кодулоого кабылпай, тең укуктуу шарттарды түзүп, бирдей мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылып, алардын мамлекеттик, муниципалдык кызматтарга баруу укугун жүзөгө ашырууга милдеттүү.

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча, талашылып жаткан ченем Конституциянын 42-беренесинин 1-бөлүгүнө да карама-каршы келет. Бул көз карашына негиздеме катары ал Конституциялык палатанын 2018-жылдын 19-сентябрындагы чечимин келтирген.

Анда, Конституция ар ким эркин эмгектенүүгө, эмгекке жөндөмдүүлүгүн пайдаланууга, кесибин жана иштин түрүн тандоого, коопсуздуктун жана гигиенанын талаптарына жооп берген эмгектик коргоого жана эмгек шарттарына укуктуу, ошондой эле мыйзам менен белгиленген жашоо минимумунан төмөн болбогон эмгек акы алуу укугун кепилдейт (42-беренесинин 3-бөлүгү) деп көрсөтүлгөн.

Жогоруда баяндалгандар, арыздануучунун айтымында, ар ким ал өзү эркин тандап алган же өз ыктыяры менен макул болгон эмгеги менен жанын багуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болушу керек дегенди билдирет. Дал ошондуктан эмгекти тандоо эркиндиги конституциялык кепилдиктердин өзгөчө категориясына бөлүнүп чыгарылат. Ошентип, эркин эмгектенүү укугу жарандарга алардын финансылык, социалдык, рухий жана башка муктаждыктарын канааттандырган шарттары бар эмгек ишмердигин өз ыктыяры менен тандоо мүмкүнчүлүгүн берүүнү билдирет.

Талашылып жаткан ченемде каралган талаптар, арыздануучунун пикири боюнча жарандардын белгилүү категориясы үчүн укуктарды жүзөгө ашыруу мүмкүнчүлүктөрүндө жол берилген айырмачылыктардын пайда болушуна алып келет.

Жогоруда баяндалган жүйөлөрдүн негизинде, кайрылуу субъекти талашылып жаткан ченемди конституциялуу эмес деп таанууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясы кайрылууну жана ага тиркелген материалдарды изилдеп чыгып, «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 2-бөлүгүнүн негизинде текшерүү жүргүзгөн судья К.Дж. Кыдырбаевдин маалыматын угуп, төмөнкү тыянакка келди.

Судьялар коллегиясы кайрылууну кабыл алуу же кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө маселени чечүүдө, кайрылууда коюлган маселелердин конституциялык сот өндүрүшүнө жол берилгендигинен жана кайрылуунун «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талаптарына ылайык келүүсүнөн келип чыгат.

«Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 3-бөлүгүнүн 5-пунктунун талабына ылайык, эгерде кайрылууда көрсөтүлгөн маселенин конституциялуулугу Конституциялык палата тарабынан текшерилсе жана анын өз күчүн сактаган актысы бар болсо, судьялар коллегиясы кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат.

Ошентип, кайрылуучунун өтүнүчүндө коюлган маселе Кыргыз Республикасынын Конституциялык палатасынын кароо предмети болуп, анын жыйынтыгы боюнча 2019-жылдын 20-ноябрында Чечим чыгарылган.

Аталган Чечимге ылайык, мыйзам чыгаруучу эмгек мамилелерин укуктук жөнгө салууну жүзөгө ашырууда шарты жана теги боюнча ишмердиктин ар кандай категорияларына таандык адамдардын укуктук статусуна айырмачылыктарды орнотууга укуктуу жана ал айырмачылыктар чындап эле орундуу, негиздүү жана конституциялык маанилүү максаттарга ылайык келсе, анда мыйзам чыгаруучу айрым кызмат орундарын ээлөө жана андан бошотуу тартибине тийиштүү өзгөчө эрежелерди да киргизүүгө укуктуу.

Ошентип, мыйзам чыгаруучу бүтүндөй коомдун бакубаттуулугу үчүн мамлекеттик органдардын ыйгарым укуктарынын аткарылышын камсыз кылуу боюнча кесипкөй ишмердүүлүк катары мамлекеттик кызматтык өзгөчөлөгүн эске алып, мамлекеттик кызматка кирип жаткан жарандар үчүн атайын укуктук жөнгө салуу аркылуу тийиштүү укуктар менен милдеттерди гана орнотпостон, мамлекеттик кызматтын милдеттеринин өзгөчөлүгүн, уюштурулуу принциптерин жана иштешин эсепке алуу менен квалификациялык талаптарды да белгилөөгө укуктуу.

Колдонуудагы укуктук жөнгө салуу тутумунда мамлекеттик жарандык бош кызмат ордун ээлөөгө карата талапкерлерге коюлуучу квалификациялык талаптардын белгилениши, анын ичинде белгилүү кызмат орундарында иш тажрыйбасынын болуусу, натыйжалуу мамлекеттик аппаратты түзүү жана мамлекеттик бийликти ишке ашыруунун бийик деңгээлин кармап туруу максаты менен шартталган.

Квалификациялык талаптарга ылайык келүүнүн өзү кесипкөй адистешүүсү болгон жана мамлекеттик кызматтын белгилүү чөйрөсүндө талап кылынган артыкча компетенттүү жарандардын табылуусун болжойт, алар өз кезегинде бош мамлекеттик кызмат ордуна жарыяланган конкурстка катышуу жолу менен мамлекеттик кызматка кирүүдөгү теңдик укугун жүзөгө ашыра алат.

Мамлекеттик кызматка кирүүдөгү теңдикти мыйзамдар тарабынан мамлекеттик жарандык кызматтын кайсы бир кызмат ордуна коюлуучу квалификациялык талаптарга кесипкөй жана жеке сапаттары туура келген жарандардын тобуна карата гана колдонсо болот.

Ушуга байланыштуу, мамлекеттик кызматкерлердин эмгек ишмердигинин өзгөчөлүгү менен шартталган мамлекеттик кызмат чөйрөсүндөгү өзгөчө талаптардын белгилениши Кыргыз Республикасынын Конституциясында кепилдикке алынган жарандардын укуктары менен эркиндиктеринин бузулушу катары каралбайт. Мамлекеттик кызмат чөйрөсүндө укуктук жөнгө салуунун мындай өзгөчөлүгү туруктуулук, кесипкөйлүк, компетенттүүлүк, ишти улантуучулук, алмашып туруучулук жана анын тутумун үзгүлтүксүз өркүндөтүү принциптеринин жүзөгө ашырылуусун камсыздайт.

Ошентип, кайрылуу субъекти өз кайрылуусунда койгон маселе жогоруда аталган Чечимде толук кандуу каралгандыктан, бул кайрылуу өндүрүшкө кабыл алынышы мүмкүн эмес.

Жогоруда аталган тыянактын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 30-

беренесинин 2-бөлүгүн, 3-бөлүгүнүн 5-пунктун, 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясы

А Н Ы К Т А Д Ы:

1. Ырысбек Мамасалиевич Маткаримовдун кызыкчылыгын көздөгөн Максатбек Мергенбаевич Жорокуловдун өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартылсын.

2. Келтирилген өтүнүч жана ага тиркелген материалдар арыз берүүчүгө кайтарылып берилсин.

3. Аныктама тараптар жагынан үч айдын ичинде Конституциялык сотко даттанылышы мүмкүн.

Судьялар коллегиясы:

К.Дж. Кыдырбаев

Ж.И. Саалаев

Л.П. Жумабаев